

B Ü T Ç E
ve
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDE GÖRÜŞÜLMESİ

Kenan Sürgit

I. GİRİŞ :

Modern Devletlerin birçok vazifeleri vardır. Devletin görmesi icabeden âmme hizmetlerinin çeşit ve sahaları gittikçe artmakta ve genişlemektedir. Leon Duguit bu temayülü, devleti «Teşkilâtlanmış âmme hizmetleri» olarak tarif etmek suretiyle ifade etmektedir. Sıddık Sami Onar «İdarî teşkilât âmme hizmetleri teşkilâtından veya âmme kudretinin teşkilâtlandırılmasından ibarettir) demek suretiyle bu kanaate iştirak etmektedir. (1)

Devletin, vüsat ve şumulü en liberal memleketlerde dahi sür'atle artan âmme hizmetlerini yapabilmesi için, para temin ve sarfetmesi lâzımdır.

Devletin bu hizmetleri ifa için çeşitli gelirleri ve gelir kaynakları mevcuttur. Ancak fertler gibi devletin de ihtiyaçları hudutsuz, bunları karşılayacak vasıtaları ise mahduttur.

Bu sebeple ihtiyaçları tesbit ederek ehemmiyet derecelerine göre bir sıraya koymak; bunlar için lüzumlu paraları ve muhtelif gelir kaynaklarından elde edilebilecek gelirleri tahmin etmek ve bunlar arasında bir ahenk, bir muvazene sağlamak lâzımdır.

Âmme gelirleri ile âmme giderleri arasındaki muvazene bütçe vasıtasıyla sağlanır.

Biz bu yazımızda bütçenin tarihî gelişmesine, mahiyetine ve tarifine, fonksiyonlarına, prensiplerine ve hazırlanmasına kısaca temas etmekle iktifa eyliyerek, Türkiye Büyük Millet Meclisinde ve bilhassa Bütçe Encümeninde görüşülmesi üzerinde duracağız.

(1) Dr. SİDDİK ONAR, İdare Hukukunun Umumî Esasları, İstanbul Marifet Basımevi, 1952, S: 441

II. BÜTÇE HAKKINDA UMUMİ MALUMAT :

I. Bütçenin Tarihi Evolüsyonu:

Bu gün hemen bütün memleketlerde âmme giderleri ile âmme gelirleri arasındaki bu muvazene, ekseriya hükûmetler tarafından hazırlanan ve meclis veya meclisler tarafından tasvib edilerek tatbikine izin verilen bir kanunla sağlanmaktadır.

Ancak bütçe bu günkü hüviyetini tarihi bir evolüsyon neticesinde iktisap etmiştir.

İstibdat idarelerinde bütçe her türlü iktidarı elinde bulunduran hükûmdarın elinde bir devlet sırrı olarak kalmış fakat sonraları, millî hâkimiyet fikrine muvazi ve onun esaslı bir unsurunu teşkil eden bir müessesе olarak gelişmiştir.

Bu gelişme İngiltere'de uzun bir zaman müessesesi içinde sıra ile aşağıdaki safhaları takip etmiştir :

- a. Âmme gelirlerinin toplanması için parlâmentodan müsaade istihsalinin mecburî kılınması,
- b. Âmme giderlerinin murakabesi;
- c. Parlâmentonun tasvibinin muayyen zamanlarda olması.

Bu gelişmenin de gösterdiği gibi önce vatandaşın fedakârlık istenmesini tazammun eden gelir bütçesi millî murakabeye tâbi tutulmuş, daha sonra bu gider bütçelerine de teşmil edilmiş ve nihayet bu murakabe nin muayyen zamanlarda yapılması esası kabul edilmiştir.

Âmme gelir ve giderlerinin bütçe vasıtasıyla kontrol ve murakabe altında bulundurulmasına Profesör Bedri Gürsoy «Bütçe Hakkı» diyor (2)

Bu günkü anlamıyla bütçe memleketimizde tarihi bir istihalenin mahsulü değildir. Bütçe Türkiyeye tanzimattan sonra Fransa yolu ile girmeye başladı ve bütçe hakkının meclise ait olduğu ilk defa 1876 Kanunu Esasi ile kabul edildi. Fakat Kanunu esasinin II. Sultan Abdülhamit tarafından yürürlükten kaldırılması ile tatbik edilemedi. 1908 den sonra tatbik başlanan bu esas Cumhuriyet devrinde tamamiyle yerleşmiş olup Teşkilâtı Esasiye Kanununun 26 ve Muhasebei Umumîye kanununun 3 ve 4 üncü maddelerinde kanunî ifadesini bulmaktadır.

(2) BEDRİ GÜRSOY, Malî İktisat Ders Notları, İkinci Kitap Bütçe, S. Giriş IV.

2. Bütçenin Tarifi ve Mahiyeti:

26 Mayıs 1927 tarih ve 1050 sayılı, Muhasebei Umumiye Kanununun 6 ncı maddesine göre «Bütçe Devlet daire ve müesseselerinin senelik gelir ve gider tahminlerini gösteren ve bunların tatbik ve icrasına izin veren bir kanundur.»

Bu tariften de anlaşıldığı üzere bütçe Devletin gelir ve gider tahminlerinin toplandığı bir program - kanundur. Bir taraftan hükûmetin bir iş programını teşkil etmesi, diğer taraftan icra organı ve idarenin faaliyetlerini kanunî normlara bağlaması, müelliflerin bütçenin hukukî mahiyeti hakkında çeşitli kanaatler ileri sürmelerine sebep olmuş bulunmaktadır. Bazıları bütçeyi bir kanun, bazıları bir hükûmet tasarrufu olarak kabul etmekte, diğer bazıları ise onda karma bir vesika mahiyeti görmektedirler. (3)

Bütçe, gelirlerin toplanmasını ve masraf yapılmasını kanunî normlara baalamak suretiyle, Hükûmete ancak bütçeye girmiş işler için parasarfına ve halktan ancak bütçe ile tesbit olunan fedakârlıklar istemiye izin vermektedir.

Bütçe ne bir bilânço, ne bir malî hesap ve ne de bir malî envanter değildir. Geleceğe ait gelir ve gider tahminlerini ihtiva etmesi onu herhangi bir müessesenin aktif ve pasifini tesbit eden bilânçodan, geçmişe ait olup katî rakamları ihtiva eden ve herhangi bir müessesenin herhangi bir işe müteallik alınıp verilmiş kıymetlerinin tanzim ve tertibinden meydana gelen malî hesaplardan ve bir müessesenin muayyen bir anda sahip olduğu kıymetlerin tesbit edildiği bir vesika olan malî envanterden ayırır. (4)

Netice olarak, bütçeyi hükûmet programının rakamla ifadesi olan ve meclis tarafından tatbik ve icrasına izin verilen bir Kanun - program olarak tarif etmek mümkündür.

3. Bütçenin Fonksiyonları:

Devlet giderleriyle Devlet gelirleri arasında bir muvazene tesisi gâyesini istihdaf eden bütçenin ifa ettiği fonksiyonları siyasî, hukukî, iktisadî ve malî ve murakabe olmak üzere ayırmak mümkündür.

a. Bütçenin siyasî fonksiyonu : Meclise, hükûmete istikamet göstermek, hükûmeti murakabe etmek imkânlarını vermektir.

(3) FADIL H. SUR, Maliye Dersleri, Cilt II, Ankara, 1947 S: 100

(4) BEDRİ GÜR SOY, a. g. e., S: 2.

b. Bütçenin hukukî fonksiyonu : Hükûmetin bütün muamelelerini hukukî normlara bağlamak suretiyle bütçe dışı veya bütçeye aykırı her türlü idarî faaliyeti kanun dışı sayarak önlemektir.

c. Bütçenin iktisadî ve malî fonksiyonu : Devlet işlerinin ekonomi prensiplerine uygun olarak yani en az masrafla en iyi şekilde yürütülmesini sağlamaktır.

d. Bütçenin murakabe fonksiyonu: Devletin malî idaresinin murakabesine esas teşkil etmektir.

4. Bütçe Prensipleri:

Bütçenin hazırlanmasında meclis tarafından tetkikinde, tatbikinde ve murakabesinde riayet edilmesi gereken başlıca prensipleri aşağıdaki şekilde hülâsa etmek mümkündür:

a) Önceden müsaade prensibi : Gelir toplama ve masraf yapma hususunda, malî yıl başından evvel meclisin izninin alınmasını tazammun eder.

b) Umumilik Prensibi : Devletin bütün gelir ve giderlerinin eksiksiz olarak bütçede gösterilmesi demektir. Gelirler ile giderler takas edilerek aradaki fark bütçede gösterilemez.

Tatbikatta bu gayri safî usulle sağlanmaktadır.

c) Ademi tahsis prensibi: Bütün devlet gelirlerinin bütün devlet giderlerine karşılık sayılması, herhangi bir gelirin bir işe tahsis edilememesi demektir.

d) Birlik Prensibi : Devletin bütün gelir ve giderlerinin devlet bütçesinde gösterilmesini ifade eder. Yani Devletin bir tek bütçesi olacak bütün gelir ve giderleri bu bütçede gösterilecektir.

e) Bütçenin yıllık olması prensibi : Bütçenin 12 aylık bir devre için hazırlanması demektir. Bu prensip önceden müsaade prensibini 12 aylık bir müddetle tahdit etmekte ve bu suretle murakabenin kısa sürelerle tekrarına imkân sağlamaktadır.

f) Vazıhlık ve alenilik Prensibi : Bütçe tahminlerinin açık olması ve kolaylıkla anlaşılabilmesidir.

g) Samimilik Prensibi : Bütçe tahminlerinin hükûmetin samimi kanaatlarını aksettirmesi, gelirlerin kabarık, giderlerin az gösterilmemesidir.

h) Tasarruf Prensibi : Bütçenin tasarrufa azamî derecede riayet suretiyle hazırlanmasını ifade eder.

i) Denklik Prensibi : Bütçenin gelirleri ile giderlerinin yekdiğerine denk olması, bütçede açık bulunmaması demektir.

Bu prensipler birer ideal teşkil eder. Bizde ve diğer memleketlerde değişen iktisadî şartların zoru ile bu prensiplere bir çok istisnalar vaz edilmiş bulunmaktadır.

III. BÜTÇENİN HAZIRLANMASI :

1. Bütçe Kanunu Tasarısını kim hazırlar?

Amme hizmetlerinin görülmesinden sorumlu bulunması, memleketin her tarafında teşkilâtı olması, ihtiyaç ve imkânlarla daimî surette temasta bulunması itibariyle bütçeyi, ekseri memleketlerde olduğu gibi, bizde de hükümet hazırlar.

Muhasebei Umumiye Kanununun (MUK) 5419 sayılı kanunla değiştirilen 34 üncü maddesine göre «Vekâletlerden herbiri kendi bütçesini hazırlıyarak Ağustos ayı sonuna kadar Maliye Vekâletine gönderir. Maliye Vekâleti de kendi Vekâletinin gider bütçesiyle, gelir bütçesini hazırlayıp ötekilerle birleştirilerek devletin bir yıllık umumî bütçe tasarısını meydana getirir. Bu tasarı Vekiller Heyetince incelenip tasdik edildikten sonra en geç Aralık ayı başında Büyük Millet Meclisine takdim edilir.»

Vekâletlerin bütçeleri muhtelif ihtiyaçlar ortaya çıktıkça hazırlanan cetvellerin Vekâlet Muhasebe Müdürleri tarafından tevhibi suretiyle hazırlanır. Vekâlet Muhasebe Müdürleri Maliye Vekâleti Bütçe ve Malî Kontrol Umum Müdürlüğüne bağlı olduklarından Maliye Vekâleti ile diğerleri arasında temas ve irtibatı sağlarlar.

Gelir Bütçesi Maliye Vekâleti Gelirler Umum Müdürlüğü tarafından hazırlanır.

Bu suretle hazırlanan tasarıda giderler gelirlerden fazla olduğu, yani açık bulunduğu takdirde bütçenin denliğini sağlamak Maliye Vekiline düşer. Maliye Vekilinin diğer Vekâletler tarafından istenen tahsisatları azaltmaya salâhiyeti olmadığına göre bunu ancak ilgili vekillerle anlaşmak suretiyle yapması mümkündür. Mamafih bütçenin ana hatları önce Vekiller Heyetince görüşülüp kararlaştırıldığından bizde bu gibi ihtilâfların çıkması daha az muhtemeldir ve çıktığı takdirde aynı heyetce halledilmesi imkânı mevcuttur.

Maliye Vekâletince hazırlanan tasarı Vekiller Heyeti tarafından görüşülüp tasvib edildikten sonra Başvekâletçe Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edilir.

2. Bütçe Kanunu Tasarısının Şekli ve Muhteviyatı:

Bütçe Kanunu tasarısını şekil ve muhteviyatı itibariyle dört kısma ayırarak tetkik etmek mümkündür.

a. Bütçe kanunu gerekçesi : Maliye Vekili tarafından diğer vekillerin de yardımıyla hazırlanır. Umumîyetle aşağıdaki mevzularda geniş ve mukayeseli izahatı muhtevi bulunur :

- (1) Geçen yılın iktisadî gidişi, dünya ekonomisinin seyri, memlekette vukua gelen sosyal ve ekonomik gelişmeler ;
- (2) Bir evvelki yılın bütçe tatbikatı,
- (3) Bütçe tasarısının tetkik ve tahlili,

Bu tahlil, umumî masraflar, gider bütçesi ve gelir bütçesi olmak üzere üç başlık altında mütalâa edilmektedir.

b. Bütçe kanunu Metni : Metne dahil maddelerin sayısı yıldan yıla değişmekte olup, 1954, 1955, 1956, 1957 yıllarında 22 den ibarettir.

(1) 1 nci maddede masraf tahsisatı, yatırımlar dışında kalan masraflar ve yatırım masrafları, olmak üzere ayrı ayrı yekûn itibariyle gösterilir. Aynı maddede kaydedildiği üzere bunların daireler itibariyle yekûnları A_1 ve A_2 işaretli cetvellerde gösterilmiştir.

(2) 2 nci madde gelir tahminleri yekûnunu gösterir. Aynı maddede kaydedildiği üzere bunların kaynakları itibariyle teferruatı (B) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

(3) 3 üncü maddede bütçe açığı varsa bunun ne suretle kapanacağı gösterilir.

(4) 4 üncü ve müteakip maddelerde o sene bütçesi gelir ve giderleri ile alakalı hükümler mevcuttur. Bu hükümler mezkûr maddelerde zikredilen cetvellerle tamamlanır. Bu cetvellerin sayıları ve taşıdıkları harfler yıldan yıla değişmektedir.

(5) Metnin son iki maddesi kanunun yürürlüğe giriş tarihi ve tatbikten sorumlu makamı tâyin eder.

c. Gelir Bütçesi : Bir gerekçe ile devlet dairelerinin giderlerine karşılık olan gelirleri kaynakları itibariyle gösteren «B» işaretli cetvelden ibarettir. Gelir çeşitlerinden her birinin dayandığı hükümler (C) işaretli cetvelde gösterilir.

d. Umumî Muvazeneye dahil dairelerin gider bütçeleri :

Başta Büyük Millet Meclisi ve ona bağlı daireler, sonra Başvekâlet olmak üzere protokol sırasına göre vekâlet ve dairelerin gider bütçelerini

ihativa eder. Her Vekâlet ve daire bütçesinin baş tarafında, fasıl ve maddeler itibariyle istenen tahsisatı, geçen yıla nazaran artış ve eksilişleri ve yeniden kurulması derpiş edilen hizmetleri sebepleri ile birlikte gösteren bir gerekçe mevcuttur. Gider bütçeleri kısımlara, kısımlar Romen rakamlarıyla gösterilen tali kısımlara, tali kısımlar fasıllara ve fasıllar da maddelere ayrılmaktadır.

Gider bütçe tasarılarında tahsisatları göstermek için dokuz sütun bulunmaktadır. Bunlardan ilk dördünde bir evvelki seneden önceki dört senede bilfiil ödenen tahsisat; müteakip ikisinde bir evvelki sene bütçesiyle verilen tahsisat ile bütçenin hazırlandığı tarihe kadar bilfiil sarfedilen tahsisat; yedinci sütunda o yıl için teklif edilen tahsisat ve son iki sütunda da istenen tahsisatın bir evvelki yıla nazaran fazlası ve eksigi gösterilmektedir.

3. Bütçe Tasarısının Hususiyetleri:

- a. Milletın hâkimiyet hakkı ile çok yakından ilgili olması dolayısı ile ve bizatihi mahiyeti icabı, bütçenin, hükûmet tarafından, bir kanun tasarısı olarak hazırlanması lâzımdır.
- b. Bütçe kanunu tasarısının Muhasebei Umumiye Kanununun başlıca 29, 30, 31 ve 32 nci maddeleriyle tesbit olunan şekil ve muhtevaya uygun olması gerekir.
- c. Bütçe kanunu tasarısı bir yıllık olarak hazırlanır. (MUK Mad. 6)
- d. Vekâletler bütçelerini Ağustos ayı sonundan evvel yani bütçe tasarısının Meclisine sevkinden üç ay önce Maliye Vekâletine göndermiye mecburdurlar. (MUK. nın 5419 sayılı kanunla tadil edilen 34 üncü maddesi).
- e. Hükûmet bütçe kanunu tasarısını Aralık ayı başından evvel, yani malî yıl başından üç ay önce Büyük Millet Meclisine sevketmiye mecburdur. (MUK. Muaddet 34 üncü madde).
- f. Bütçe Kanununa veya ilişiklerine, hükmü bir seneden fazlaya samil olan maddeler dercedilemez. (MUK. Mad. 30 ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesi Mad. 130)
- g. Bütçe Kanununa gelir ve gidere taallük etmiyen hükümler dercedilemez. (T. B. M. M. Dahili Nizamnamesi Mad. 128)
- h. Bütçe Kanunu ile ilgili tadil teklifleri muhteva ve verilış zamanı bakımından T. B. M. M. Dahili Nizamnamesinin 127 maddesi hükümleriyle tahdit edilmiştir.

i. Bütçe Kanunu tasarısı, kanun haline gelişte tasarıdan farklı bir şekil ve muhtevaya sahip olur.

j. Bütçe Kanunu tasarısının malî yıl başı olan bir Mart tarihinden evvel kanunlaşması ve neşrolunması lâzımdır (MUK Mad. 35).

4. Bütçe Kanunu Tasarısının Türkiye Büyük Millet Meclisine Sevki:

Maliye Vekâleti tarafından, Devlet bütçesine dahil Vekâlet ve dairelerle işbirliği yapılmak suretiyle, yukarıda izah olunan esaslara uygun olarak hazırlanan bütçe kanunu tasarısının Vekiller Heyetince görüşülüp tasvib edildikten sonra, incelenmek ve icrasına izin alınmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edilmesi lâzımdır.

Hükûmetin Bütçe tasarısını en geç Aralık ayı başında Meclise arzemesi gerektiğine ve bu suretle meclisin tasarıyı tetkik için üç aylık bir zamana sahip olacağına işaret olunmuştu.

Cumhuriyet hükûmetleri umumiyetle bu hükme riayet etmektedirler. Son yıllarda bunun bir istisnası 1955 yılında görülmüştür. Hükûmetin 30/11/1955 tarihinde istifası sebebiyle 1956 yılı bütçe tasarısının Meclise sevki gecikmiş ve ancak yeni hükûmetin kurulmasını müteakip 17/12/1955 tarihinde sevk edilebilmiştir.

IV. BÜTÇE TASARISININ TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDE GÖRÜŞÜLMESİ :

Başvekâletin bir tezkeresiyle Meclis Reisliğine takdim edilen bütçe kanunu tasarısı riyaset makamınca, Bütçe Encümenine havale edilir ve keyfiyet zabıt ceridesine ve levhaya dercedilir.

Bütçenin Meclis tarafından tetkiki önce bütçe encümeninde bilâhare Meclis Heyeti Umumiyesinde olmak üzere iki safhada cereyan eder.

1. Bütçe Tasarısının Bütçe Encümeninde görüşülmesi:

a. Bütçe Encümeninin terkibi ve vazifeleri :

Dahilî Nizamnamenin 22 inci maddesine göre Türkiye Büyük Millet Meclisinde her yıl yeniden seçilen 20 encümen mevcuttur. Bunlardan beşi Meclisin vazifeleriyle, ondördü vekâletlerle ve yalnız bir tanesi bütün hükûmet hizmetleriyle mütenazır bulunmaktadır. Bu da Bütçe Encümenidir.

Dahili Nizamnamenin muaddel 22 inci maddesi Encümenlerin âza sayısını tesbit etmiş bulunmaktadır. Mezkûr maddeye göre Bütçe Encü-

meni 35 âza ile Meclisin en kalabalık Encümenini teşkil etmektedir. Ancak Encümenlerin âza adedi tahdidi olmayıp Meclis Umumi Heyetince daha az veya daha çok adette âza seçilebilir.

Tatbikatta her yıl Encümen intihabına geçilmeden evvel encümenlerin âza adedinde yapılması teklif edilen azaltma ve artırmalar Meclis Riyasetince Heyeti Umumiyenin reyine arzedilmek suretiyle tesbit edilmektedir. Bu suretle bütçe encümeni âza sayısı 1953 te 6 fazlasiyle 41, 1954 te 17 fazlasiyle 52, 1955 te 21 fazlasiyle 56 ve 1956 da 25 fazlasiyle 61 olarak tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Bundanbaşka DN. Mad. 39 da bir mebusun azamî iki encümene âza seçilmesine cevaz verildiği halde, bütçe encümeni âzalarının diğer bir encümene daha intihabına müsaade edilmemiştir.

Bütçe encümeni kendisine bir Reis, bir de Reis Vekili intihab eder. Umumî Bütçe mazbatasının yazılması ve müdafaası ile mükellef bir mazbata muharririnden başka bu en encümen, bir veya muhtelif dairelerin bütçe mazbatalarını yazmak ve müdafa etmekle mükellef hususî mazbata muharrirleri dahi intihap edebilir.

Bu encümende ayrıca bir kalem müdürü ile muavini, bir başkâtip, muavini ve bir memur bulunmaktadır.

Devlet gelir ve giderleriyle ilgili bütün kanunlar ve bunlara müteallik tefsir talepleri bu encümende görüşülür.

Bütçe encümenin vazifeleri DN Mad. 126 ile tesbit edilmiş olup bu encümende görüşülecek layiha, teklif ve talepler şunlardır:

- 1) Meclis ve merbutatı bütçesiyle munzam tahsisat hakkındaki kanun layihaları ;
- 2) Bütçe kanunu ;
- 3) Munzam tahsisat, fevkalâde tahsisat ve fasıllar arasında münakale talebini havi kanun layihaları ;
- 4) Devlet varidatının veya masraflarının artırılmasını veya eksiltmesini intaç edecek kanun layiha ve teklifleri ;
- 5) Bütçe kanunlarına ve 4 üncü fıkradaki kanunlara müteallik bütün tefsir taleplerinin tetkiki.

b. Bütçe kanunu tasarısının Bütçe Encümeni mazbata muharrirleri tarafından tetkiki :

Bütçe Kanunu tasarısı hacim ve muhteviyatı itibariyle tahsisedilen müddet içinde Encümen tarafından toplu olarak ve teferruatlı bir şekilde

incelenmiyecek kadar geniştir. Bu sebeple Encümene gelen tasarı tetkik edilmek üzere, mali ve iktisadî konularda ihtisas sahibi bulunan hususî mazbata muharrirleri (Raportör de denilmektedir,) arasında taksim edilir. Hususî mazbata muharrirliklerinin miktar ve terkibi her yıl değişmekte olup, Encümen âzalarının miktarlarındaki artışa muvazi olarak artmaktadır. 1954 yılı Bütçe Kanunu ile ilgili olarak yaptığımız tetkiklerden anlaşıldığına göre, 1954 yılı bütçesinde umumî muvazeneye dahil 29 dairenin gider bütçesi tasarıları ile gelir bütçesi 30 ayrı rapora mevzu yapılmış; bu tasarıları tetkik için 41 Encümen âzasından 28 i vazifelendirilmiş; 11 i 1 kişiden, 8 i 2 kişi kişiden ve 3 ü 3 kişiden müteşekkil 22 i mazbata muharrirliği teşkil edilmiştir. Bir Milletvekili müstakilen 2, diğer bir âza ile müştereken 3 olmak üzere cem'an 4 daire bütçesinin tetkikinde vazife almış; iki kişilik diğer bir mazbata muharrirliği üç daire bütçesini tetkik etmiştir. Umumiyetle birbirleriyle ilgili daire bütçelerinin aynı raportörler tarafından tetkikine itina olunduğu müşahede edilmektedir. Bütçe Encümeni umumî mazbatası Encümen mazbata muharriri tarafından hazırlanmaktadır.

Mazbata muharrirleri bu tetkiklerini alâkalı vekâlet ve dairelerle temas etmek ve ilgililerden gerekli izahatı almak suretiyle yaparlar.

Umumiyetle hükûmetin teklif ettiği tahsisatın evvelki yıl bütçesine uygun olup olmadığını araştırırlar. Artırma tekliflerinin mahiyetlerini ve gerekçelerinin haklı olup olmadıklarını incelerler. Yeni hizmetler kurulması teklif edilen hallerde, bunların zarurî olup olmadığını tetkik eder, tahdidî tahsisatın fazla olmamasına, tahminî tahsisatın ise yeter miktarda konulmasına dikkat ederler. Gelir bütçesini tetkikeden mazbata muharriri gelirlerin fazla veya noksan tahmin edilip edilmediğini inceler. Bu incelemeler tetkik edilen bütçenin büyüklüğüne göre, birkaç gün ilâ takriben bir buçuk ay kadar sürer.

Mazbata muharrirleri tetkiklerinin neticelerini birer raporla Bütçe Encümeni Reisliğine bildirirler.

c. Bütçe tasarisının Encümen Heyeti umumiyesinde görüşülmesi :

Bütçe tasarılarının Encümen mazbata muharrirleri ve hususi mazbata muharrirleri tarafından tetkikinden sonra, bütün tasarı, Encümen heyeti umumiyesi tarafından ilgili vekâlet ve dairelerin başında bulunanların veya temsilcilerinin ve müşavirlerinin iştirakiyle tekrar görüşülür. Bu görüşmelere mazbata muharrirlerinin raporları esas teşkil eder. Mazbata muharrirleri görüşlerini izah ederler. Vekâlet ve daire temsilcilerinden icabeden izahat alınır. Bu toplantıların bir çoğunda ilgili Vekil ve hattâ Başvekil bizzat bulunarak izahat verirler. Milletvekillerinin mühim bir kısmı da encümen toplantılarına katılırlar. Görüşmeler bir çok hallerde

incelenen tasarı hudutlarını aşarak hükümetin umumi politikasının münakaşası mahiyetini iktisap eder. Muhalif partiler muhtelif iç ve dış politika meseleleri hakkındaki görüşlerini bu toplantılardan faydalanarak açıklarlar.

Görüşmeler sonunda bir bütçe encümeni raporu hazırlanır. Bu rapor, her Vekâlet ve Daire için mazbata muharrirleri tarafından hazırlanan ve encümence tasvib edilen raporlarla birlikte bütçe encümeni raporlarını teşkil eder.

Müteakiben bütçe tasarısına encümenin istediği değişiklikler yazılı ve tasarı Meclis Heyeti Umumiyesine sevk edilir.

d. Bütçe Encümeni raporu :

Bütçe Encümeni raporu umumi hatları itibariyle bütçe tasarısı gerekçesine muvazi olarak hazırlanmakta ve bu konularda komisyonun görüşlerini muhtevi bulunmaktadır. Raporun sonuna ilâve edilmesi mutad olan «Temennilerimiz» başlıklı kısımda encümenin bütçe ile alâkalı mevzularda yapılmasını şayanı arzu gördüğü değişiklik ve yenilikler gösterilmektedir. Bu temennilerin başlıcalarını mevcut mevzuatta yapılması istenen tadilâtın ve hazırlanması arzu edilen yeni kanunların teşkil ettiği görülmektedir.

Evvelce rapora ayrıca encümenin Vekâlet ve daire bütçelerinde yaptığı değişiklikleri gösteren bir cetvel eklenmekte idi. 1954 yılından sonra bu cetvel kaldırılmış olup, değişiklikler A_1 ve A_2 işaretli cetvellerde gösterilmektedir.

e. Encümen çalışmalarının değeri :

Komisyon çalışmalarının lehinde ve aleyhinde ileri sürülen umumî mülâhazalar bütçe encümeni hakkında da varittir.

Bütçe encümeninde, az sayıda ihtisas sahibi âzalar arasında iş bölümü yapılmak suretiyle ve ilgili Vekâlet ve dairelerle temas edilerek bütçe derinliğine tetkik edilebilir. Görüşmeler meclisin nisbeten sert olan Dahili Nizamnamesi hükümlerine bağlı olmıyarak serbestçe cereyan eder. Âzalar Meclis Heyeti Umumiyesinde olduğu gibi gösteriş hevesine kapılmadan ve hitabet yarışına girişmeden meseleleri serinkanlılıkla münakaşa ederler.

Bu faydalarına mukabil encümen çalışmalarının bazı mahzurları da yok değildir. Bunların başında hükümeti murakabe yetkisinin mahdut sayıda âzadan kurulmuş bir heyete devri manasını taşıması gelir.

Tatbikatta bir çok memleketlerde ve bu arada Türkiye'de, komis-

T A B L O : 1

Bütçe Encümeninin 1954, 1955, 1956 ve 1957 Bütçelerinin Gelir ve Giderlerinde yaptığı Değişiklikleri Gösterir Tablo:

Mali Yıl	BÜTÇE nevi	Hükümet Teklifi	Bütçe Encümeni tadili	F A R K		Netice
				Arttırma	Eksiltme	
4954	Carî masraflar	1.691.789.458	1.693.934.766	8.846.845	6.701.573	2.145.272
4955	Yatırımlar	595.850.571	594.482.735	87.074.735	88.442.334	1.367.599
4956	Varidat	2.288.475.000	2.288.475.000	32.000.000	32.000.000	—
4957	Carî masraflar	2.121.678.929	2.119.021.712	—	2.657.214	2.655.217
4958	Yatırımlar	854.377.490	857.034.707	2.657.214	—	2.657.217
4959	Varidat	2.976.060.001	2.976.060.001	31.000.000	31.000.000	—
4960	Carî masraflar	2.349.977.095	2.357.769.119	7.792.024	—	7.792.024
4961	Yatırımlar	900.879.445	915.205.033	14.325.588	—	14.325.588
4962	Varidat			22.117.617	22.117.617	—
4963	Carî masraflar	2.736.902.685	2.733.077.184	—	3.825.501	3.825.501
4964	Yatırımlar	1.224.605.174	1.273.595.675	48.990.501	—	48.990.501
4965	Varidat	3.961.507.859	4.006.672.859	45.165.000	—	45.165.000

T A B L O : 2

1954 Bütçesinde Hükümetin Gelir ve Gider Teklifleri ile Bütçe Encümeninin yaptığı Değişiklikleri Gösterir Tablo:

Daireler Daire Vekâlet veya	A 1 Carî Masraflar Bütçesi		Değişiklik Miktarı		A 2 Yatırım Bütçesi		Değişiklik Miktarı	
	Hükümet teklifi	Komisyonca ka- bul edilen	Eklenen	İndirilen	Hükümet teklifi	Komisyonca ka- bul edilen	Eklenen	İndirilen
B. M. M.	18.234.404	20.001.474	1.767.070		534.880	534.880		
Rs. Cumhur	967.816	929.141		38.675	20.500	20.500		
Divanı Muhase- be Reisliği	2.956.162	2.910.994		45.168	170.000	192.000	22.000	
Başvekâlet	3.408.506	3.408.506			62.000	12.500		50.000
Şûrayı Dev.	1.031.594	1.031.594			—	—		
Basın, Yayın ve Turizm U. Md.	7.063.464	7.028.460		34.964	10.880.000	8.070.000		2.810.000
İstatistik U. Ms.	2.260.191	2.260.191			150.000	150.000		33.000
Diyanet İş. Rs.	11.325.926	11.325.926			—	—		
Tapu ve Kads. U. Ms.	18.895.227	19.366.002	470.775		782.775	464.775		318.000
Toprak ve İş. İş U. Md.	16.019.759	16.019.759			1.227.000	1.155.000		72.000
Adalet V.	69.731.380	68.765.220		966.160	7.992.000	21.000		7.971.000
M. Müdafaa V.	558.460.000	559.460.000			41.540.000	41.540.000		
Dahiliye V.	22.478.657	23.508.537	1.029.900		425.000	—		425.000
Emniyet U. Md.	43.215.138	43.215.138			1.575.000	940.000		635.000
Jandarma U. K.	50.710.455	50.710.455			1.300.000	600.000		700.000
Dışişleri V.	19.233.106	19.233.106			128.000	124.000		4.000
Milletler Ara- sı İkt. İşb. Teş.	940.825	940.825			—	—		
Maliye V.	156.489.825	153.465.954		3.023.781	257.846.786	344.899.284	87.052.498	
Devlet Borçları	243.405.732	243.405.732			—	—		
Millî Eğl. V.	230.864.737	235.443.337	4.578.600		29.352.500	20.670.000		1.682.500
Byındırlık V.	9.463.640	6.870.941		2.592.699	182.938.501	123.721.892		59.216.609
Eko. ve Tic. V.	6.703.368	6.783.368	20.000		5.674.000	5.662.000		12.000
Sağlık V.	104.612.769	105.593.179	980.500		12.450.000	900.000		11.550.000
Gümrük ve Te- kel V.	22.947.079	22.947.079			1.579.225	564.000		1.015.225
Ziraat V.	51.711.856	51.711.856			18.281.403	16.381.903		1.899.500
Ulaştırma V.	3.415.982	3.415.982			406.500	380.000		26.500
Çalışma V.	2.399.765	2.399.765			20.229.000	20.207.000		22.000
İşletmeler V.	9.329.412	9.329.412			20.229.000	20.207.000		22.000
Yekûn	1.691.789.458	1.693.934.766	8.846.845	6.701.537	595.850.511	594.482.135	87.074.498	88.442.334

T A B L O : 3

1954 Yılı Bütçe Tasarısında Dairelerin Gider
Bütçelerinde Encümençe yapılan ve miktarı
1 milyon lirayı aşan tadilatı gösterir

D A İ R E	BÜTÇE NEVİ	Hükûmet	Encümen tarafından	
		Teklifi	Eklenen	İndirilen
Büyük Millet Meclisi	Carî masraflar	18.234.404	1.767.070	—
Dahiliye Vekâleti	« «	22.478.637	1.029.900	—
Maarif «	« «	230.864.737	4.578.600	—
Maliye «	« «	156.489.825	—	3.023.871
Nafia «	« «	9.463.640	—	2.952.699
Maliye «	Yatırımlar	257.846.786	87.052.598	—
Adalet Vekâleti	«	7.992.000	—	7.971.000
Maarif Vekâleti	«	29.352.500	—	1.682.500
Nafia Vekâleti	«	182.938.501	—	59.216.609
Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâleti	«	12.450.000	—	11.550.000
Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti	«	1.579.225	—	1.015.225
Ziraat Vekâleti	«	18.281.403	—	1.899.500

yonların faydaları mahzurlarına üstün görülerek, çeşitli partilere mensup az sayıda mütehassıslardan müteşekkil bütçe encümeni sistemi kabul edilmiş bulunmaktadır. İngiltere gibi bazı memleketlerde ise bütçe meclisin heyeti umumiyesinin komisyon halinde yaptığı toplantılarda tetkik edilmektedir.

Memleketimizde bütçe tasarısının bütçe encümeni tarafından tetkiki büyük bir ehemmiyeti haiz bulunmaktadır. MUK nun muaddel 34 üncü maddesine göre meclisin bütçe tasarısını tetkiki için üç aylık bir müddet mevcuttur. Tatbikatta bu müddetin takriben 70 günü encümen çalışmalarına tahsis edilmektedir. Tasarının Meclis Heyeti umumiyesinde görüşülmesinden evvel 7 gün geçmesi gerektiği nazarı itibare alınırsa Heyeti Umumiyenin tasarımı görüşmek için takriben 13 güne sahip olacağı anlaşılır. Bu sebeple tatbikatta Bütçe tasarısının esas itibariyle Bütçe Encümeninde görüşülerek şekillendirildiğini söylemek mümkündür.

Bütçe Encümenininin 1954, 1955, 1956 ve 1957 yılı Bütçelerinin gelir ve giderleri üzerinde yaptığı değişiklikleri gösteren Tablo No. : 1 bu faaliyetin şumulü hakkında bir fikir verebilir;

1954 Yılı Bütçe Encümeni raporunun ekini teşkil eden Tablo No: 2 bu yıl bütçesi üzerinde yapılan değişikliklerin vüs'at ve şumulü hakkında enteresan bazı müşahedeler yapmamıza imkân vermektedir.

Tablo No: 2 nin tetkikinden anlaşıldığına göre 1954 carî masraflar bütçesine dahil 29 daireden 6 sında indirme 6 sında ekleme suretiyle 12 sinde ve yatırım bütçesi olan 25 daireden 2 sinde ekleme 18 inde indirme suretiyle 20 sinde değişiklik yapılmış bulunmaktadır.

Bu değişikliklerin bir kısmı miktar itibariyle ehemmiyetsiz olmakla beraber diğer bir kısmı ehemmiyetli miktarlara bâliğ olmaktadır.

Tablo No : 3,1 milyon liranın üstünde olan değişiklikleri göstermektedir.

Buna mukabil Meclis Heyeti Umumiyesinin, Bütçe Encümenince teklif edilen değişiklikleri umumiyetle kabul ve tasvib ettiği düşünülürse, Encümen çalışmalarının ehemmiyeti daha iyi anlaşılır.

Netice olarak, bütçenin, meclisin temayüllerine uygun tâdil ve ilâveler alarak şekillediği yerin Bütçe Encümeni olduğunu ifade mümkündür.

2. *Bütçe Kanunu Tasarısının Meclis Heyeti Umumiyesinde görüşülmesi :*

Umumî Heyete gelen Bütçe tasarısı, Bütçe Encümenininin raporu ile

birlikte geçen yılki, bu yıl Hükümetçe istenen ve Encümenince kabul edilen miktarlar ayrı ayrı gösterilmek suretiyle basılır ve milletvekillerine tevzi edilir. Bundan sonra Milletvekillerinin tasarımı tetkiki için 7 günlük bir müddet bırakılır.

Bu 7 günlük müddet geçmeden Bütçe Tasarısı Umumî Heyette görüşülemez.

Bütçe Kanunu tasarısının Umumî Heyette müzakeresi Maliye Vekilinin Bütçe nutku ile başlar. Vekil bu nutkunda umumi malî ve Ekonomik vaziyet hakkında izahat verir, alınmış ve alınacak tedbirlerden bahseder.

Maliye Vekilinden sonra, Bütçe Encümeni Mazbata Muharriri konuşur, Encümenin görüşünü açıklar, tenkit ve temennilerini bildirir.

Müteakiben tasarımın heyeti umumiyesi üzerinde görüşmelere geçilir. Söz alanlar, başta parti grubu sözcüleri olmak üzere kürsüye gelecek tenkit ve temennilerini belirtirler.

Bütçenin Heyeti Umumiyede görüşülmesi için ayrılan zamanın az olması sebebiyle Meclis çok defa tatil günleri de dahil her gün iki celse yapmak kararını alır ve milletvekillerinin konuşma müddetlerinin, Bütçe Encümeni ve parti grubu sözcüleri hariç tahdidi için, (Ekseriya 10 dakika olarak) karar alınır.

Milletvekillerinin tenkit ve temennilerine ilgili Vekil, Encümen sözcüsü, Maliye Vekili veya bazan Başvekil cevap verir, Meclisi tenvir eder, tenkit ve temennileri not ettiğini üzerinde duracağını beyan eder.

Söz alanlar bitince Reis maddelere geçilmesini reye arzeder. Bütçe Kanunu metni madde madde, gider bütçeleri fasıl fasıl aynı suretle görüşülerek reye arz olunur.

Görüşmeler bir çok ahvalde konuşulmakta olan mevzu dışına taşarak hükümetin umumî politikasının tartışılması şeklinde cereyan eder.

Madde ve fasılların kabulünden sonra bütçenin heyeti umumiyesi reye konur ve Başvekilin yaptığı kısa bir teşekkür konuşmasıyla bütçe müzakereleri sona erer.

DN. Mad. 100 ye göre, Bütçe bir defa müzakereye tabidir ve Mad. 135 e göre Bütçe Tasarısı hakkında doğrudan doğruya açık reye müracaat olunur.

3. *Bütçe Kanununun Reiscumhur tarafından ilânı :*

Teşkilâtı Esasiye Kanununun 35 inci maddesine göre, Reiscumhur Meclis tarafından kabul edilen kanunları 10 gün zarfında ilân eder. İlân

nını muvafık görmediği kanunları bir daha müzakere edilmek üzere esbabı mucibesıyla birlikte Meclise iade eder. Ancak Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile Bütçe Kanunu bundan müstesnadır.

Bu itibarla, Meclis Bütçe Kanununu bir defa görüştüğü gibi Reiscumhur da bu kanunu imza ve ilândan imtina edemez.

V — BÜTÇENİN BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDE GÖRÜŞÜLMESİYLE ALAKALI BAZI MESELELER :

Bütçe Kanunu tasarısının Meclis tarafından tetkik ve müzakeresiyle ilgili olup, bu görüşmelere bir hususiyet kazandıran Bütçe hakkının şumulü, giderlerin önce görüşülmesi, giderlerin fasıllar itibariyle tetkik ve tasdiki ve Bütçe ile ilgili tadil tekliflerinin özellikleri mevzular üzerinde de biraz durmak doğru olur.

1. *Bütçe hakkının şumulü :*

Bütçe hakkının millî hâkimiyetin tecelisi ile çok yakından ilgili olup uzun mücadeleler sonunda kazanılmış olduğuna yukarıda işaret olunmuştur. Bu gün hemen bütün memleketlerde Meclis veya Meclislerin Bütçe hakkı kabul edilmiş bulunmaktadır. Ancak bu hakkın şumulünün ne olması lâzım geldiği mühim bir mesele teşkil etmektedir.

Burada iki cepheli bir mesele ile karşı karşıya bulunulmaktadır. Bir taraftan Meclisin Bütçeyi murakabe etmesi lâzımdır, diğer taraftan uzun çalışmalar sonunda hazırlanan ve hükümetin gelecek bir yıl için programını teşkil edecek olan bu vesikada büyük ölçüde değişiklikler yapılmasının çok büyük mahzurlar tevhit etmesi muhakkaktır.

O halde bu murakabenin şumulü ne olmalıdır ?

Bu suale cevap vermek için gelir ve gider bütçeleri arasında bir tefrik yapmak icap eder.

Gelir Bütçesinde mesele nisbeten daha basittir. Esas itibariyle gelirlerin toplanması daha önce Meclis tarafından kabul edilmiş bulunan kanunlara göre olacaktır. Bütçe Kanunu sadece bunların toplanmasına izin verecektir. Yeni gelirler ihdası veya mevcutların nisbetlerinin arttırılma ve eksiltilmesi halinde bunların da Meclis tarafından tetkik ve tasdiki gerekeceği tâbiidir.

Gider Bütçelerinde ise mesele bundan farklı ve daha muğlaktır. Gider Bütçeleri hacim ve muhteviyatı itibariyle tetkiki pek te kolay olmi-

yan bir vesika teşkil eder. Gider bütçelerinin umumî olarak veya teferruatlı surette tetkikleri çok farklı neticeler hasıl eder.

Umumî olarak tetkik ve tasvib halinde hükûmete çok geniş selâhiyetler verilmiş olur.

Bütçenin Milletvekilleri tarafından teferruata inilmek suretiyle tetkiki halinde de bir kısmı aşağıda gösterilen bazı mahzurlar doğar.

a. Milletvekilleri seçmenlerine yaranmak düşüncesiyle ehemmiyet sıralarına bakmaksızın bazı giderleri bütçeye dahil etmek isterler ve bunları aceleye getirmek suretiyle kabul ettirmeye çalışırlar.

b. Bazı vergileri kaldırmak hiç olmazsa en ziyade şikâyeti mucip olanları hafifletmek gayretleri bütçenin denklğini bozabilir.

c. Geçici bir kanun olan Bütçeye bazı maddeler sokuşturulmak suretiyle bazı ana kanunlarda değişiklik yapılmak yoluna gidilebilir.

O halde Meclisin selâhiyeti ne olmalıdır ?

Bir kere hemen bütün esas teşkilât kanunları Meclis veya Meclislere bütün Kanun tasarısı ve tekliflerde olduğu gibi, Bütçe Kanunu tasarısında da istediği her türlü değişiklik yapmak selâhiyetini tanımıştır. Türkiye içinde vaziyet aynidir. Ancak bu selâhiyetin hudutsuz bir surette kullanılması bir kısmı yukarıda zikredilen bir çok mahzurlar tevhit edebilir. Bu sebeple burada Meclisin kendi kendisini tahdit etmesine - auto - Li mitation-a zaruret vardır.

Burada iki hal mevzu bahis olabilir: Bütçenin reddi ve tâdili:

Meclis Bütçeyi reddedebilir mi?

Demokratik memleketlerde millî hâkimiyeti kayıtsız şartsız elinde bulunduran Meclis Bütçeyi reddedebilir. Bu takdirde hükûmet düşer. 1877 de Bütçenin reddi neticesinde Fransız Hükûmetinin düşmesi buna misal olarak gösterilebilir.

Memleketimizde bu güne kadar Bütçenin reddi vaki değildir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu husustaki selâhiyeti şüphesiz bulunmakla beraber, ekseriyet partisi tarafından Meclise getirilen Bütçeler daima kabul edilegelmiştir. Bütçeyi toptan reddedebilen Meclisin mesele masraf Bütçesinin bir kısmını dahi reddedebileceği tabiidir.

Bütçeyi tamamen veya kısmen reddedebilen Meclisin, onu tadil de edebileceği bedihidir.

2) *Giderlerin önce görüşülmesi ve fasıl fasıl müzakeresi :*

Devlet evvelâ ifası icabeden âmme hizmetlerini tesbit eder, bilâhare bunun için lüzumlu parayı bulur. Esas olan tasarruf değil âmme ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. İhtiyaçların tesbitinden sonra bunun için lüzumlu para bulunur. İşte bu sebeple Bütçe Kanunu metninin 1 inci maddesine giderler yazılır ve Mecliste evvelâ gider Bütçeleri görüşülür.

Malûm olduğu üzere masraf cetvelleri kısımlara, kısımlar Romen rakamları ile gösterilen tali kısımlara, bunlar fasıllara, fasıllar da maddelere ayrılmaktadır. Birbirini ilgilendiren ve gerektiren gider nevileri aynı fasılda toplanır. Eğer Bütçe toptan tasdik olunursa, Vekiller kısımlar arasında aktarma yapmak imkânına malik olur. Bu suretle paralar ayrıldıkları maksattan gayrisine sarfedilebilir.

Halbuki masraf cetvelleri fasıllar itibariyle tasdik olunduğu takdirde hükûmet her fasıldaki parayı ancak o neviden bir işe sarfedebilir. Maksat Devlet gelirlerinin sarfını imkân nisbetinde Meclis murakabesine tabi kılmaktır. Bu murakabe maddelere kadar teşmil edildiği takdirde Bütçede hiç elâstikiyet kalmaz. Sık sık münakale için Meclise müracaat zarureti hasıl olur.

İşte bu sebeple Bütçeyi fasıl fasıl tasdik suretiyle orta bir yol takip edilerek murakabe sağlanmakta ve hem de fasıllar dahilinde münakale selâhiyeti tanınmak suretiyle hükûmete bir dereceye kadar hareket serbestisi verilmektedir.

Fasıllar arasında münakale ve bir fasıldaki tahsisat yetmediği takdirde munzam tahsisat alınması Meclisin murakabesine tabi olup ancak bu kanunla mümkündür.

3) *Milletvekillerinin Bütçeye Müteallik tâdil ve munzam madde teklifleri :*

Dahili Nizamnamenin 116 ıncı maddesine göre, bir Encümene havale edilen bir kanun lâyiha ve teklifi hakkında bir veya bir kaç Milletvekili tadilât teklif etmek isterse bir tadilname tanzim ederek Reise takdim ederler. Milletvekillerinin yeni bir madde teklif etmeleri de mümkündür. Tadil teklifleri lâyiha Encümende iken veya heyeti umumiyede ilk ve ikinci müzakeresi sırasında yapılabilir.

Ancak Bütçe ile ilgili olan hallerde Milletvekillerinin bu haklarına teklifin verilme zamanı ve mevzuu bakımından bazı tahditler konmuştur.

a. Zaman bakımından :

DN Mad. 127 ye göre, Bütçe Kanununa taallûk edip, giderlerin artırılmasını ve gelirlerin eksiltmesini mucip olacak tadilname ve ek madde teklifleri ancak alâkadar Bütçeye ait tasarının dağıtılmasını takip eden 7 gün içinde teklif olunabilir.

Bununla beraber 7 gün geçtikten ve Bütçe heyeti umumiyede görüşülmiye başlandıktan sonra yapılan değişiklik veya ek madde teklifleri Hükûmetçe veya Bütçe Komisyonunca kabul edilirse veya 50 mebusun imzasını havi bulunursa bu kayıtlar şumulü dışında kalır ve incelenmek üzere Bütçe Encümenine gönderilir.

b. Mevzu bakımından :

Yukarıda zikrolunan maddenin 2 inci fıkrasına göre, umumî ve özel maaşlar, tahsisat, gündelik ve harcırahların artırılmasına, memuriyet ihdasına veya bunların nevi kanunlarla muayyen olan hudutlar haricinde tevsiine dair Milletvekilleri tarafından tadilname ve Bütçeye ek madde teklif edilemez.